

Ezzel összefüggésben tartom szükségesnek megemlíteni, hogy a tervezet nem jeleníti meg normatívan a törvényes vád fogalmát és megszünteti a törvényes vád, kellékhányos vád közötti különbségtételt is. A törvény 487. §-ában egyenesen arra kényszeríti a bíróságot, hogy „hiányos vádról” döntsön. Ez bírói kiszolgáltatottságot eredményez. Nem állok egyedül azzal a véleményemmel, miszerint az 1/2007. sz. és 90/2011. sz. BK-vélemények által adott jogértelmezés és annak alapján kialakult gyakorlat fenntartása kívánatos az annak megfelelő szövegezéssel.

Ebben a témakörben egyetérttek az Országos Bírósági Hivatal azon álláspontjával, amely szerint a törvényes vád követelményének, valamint az eljárás megszüntetésére lehetőséget adó okoknak elmaradása nemcsak a közvádra induló ügyeket, hanem a pótmagánvádas és magánvádas ügyeket is érinti. Hiba elvenni a bíróságtól azt a törvényes eszközt, hogy megszüntesse az eljárást a nyilvánvalóan alaptalan és alkalmatlan vád esetében.

– • –

A másodfokú bírósági eljárás szabályozását illetően egyetérttek a bizonyítás felvételének részleges megalapozatlanság és az eljárási szabálysértés kiküszöbölése érdekében tett előírásával, illetőleg a részleges és teljes megalapozatlanság közötti különbségtétellel. Fontos – és több évtized igényes felülbírálati gyakorlatának törvényi megjelenítését valósítja meg – annak kötelező előírása, hogy a másodfokú bíróság *megkísérli kiküszöbölni* az ítélet részbeni megalapozatlanságát. Éppen ezért következetes és helyes az is, hogy a relatív eljárási szabálysértés és az elsőfokú ítélet részbeni megalapozatlanságának kiküszöbölése esetén nincs helye hatályon kívül helyezésnek.

Hatékonynak és célszerűnek ítélem a másodfokú bíróság reformatórius jogkörének kiszélesítését is, ide értve azt, hogy az ügyész „perújításszerű” fellebbezésével megteremtheti annak lehetőségét, hogy a másodfokú bíróság az első fokon felmentett vádlott bűnösségét is megállapíthassa.

A Kúria alapvetően a teljes felülbírálat elve mellett tart ki, annál is inkább, mert „a részjogerő” fogalmával a büntetőeljárás valójában nem tud mit kezdeni. Azt sem szabad elfelejteni, hogy teljes szakmai megelégedésünkkel és bírói meg-

győződésünkkel találkozott a törvénynek az indokolás bevezetéséből kiolvasható azon hitvallása, amely szerint:

„A magyar igazságszerező és igazságkereső nép, az anyagi igazságon alapuló büntetőjogi felelősségre vonás pedig alapértéke a jelenleg hatályos eljárási törvényünknek.”

Ennek a szándéknak felel meg az a törvényi követelmény, amely szerint *a másodfokú bíróság a határozatát az elsőfokú bíróság által megállapított tényállásra alapítja, kivéve, ha az elsőfokú bíróság ítélete megalapozatlan, illetve a fellebbezésben új tényt állítottak vagy új bizonyítékra hivatkoztak, és ennek alapján a másodfokú bíróság bizonyítási eljárást folytat le.*

A Kúria döntéseiben soha nem egy eljáró tanács álláspontja fejeződik ki, hanem mindig elvi élel az egyarcú Kúria követendő jogértelmezése, iránymutatása nyilvánul meg.

Megtörheti ennek az elvnek a következetességét a korlátozott felülbírálat megengedése, amennyiben korlátozott lehet a felülbírálat, ha az elsőfokú ítélettel szemben kizárólag a joghátrány miatt nyújtottak be fellebbezést. Ez esetben szükséges lehet nemcsak a büntetésnek, intézkedésnek másodfokú vizsgálata, de a jogi minősítés is, hiszen az abban történt törvénysértés vagy tévedés oka lehet a nem törvényes vagy gyakorlathoz képest kirívóan aránytalan joghátrány alkalmazásának. A lényeg tehát az, hogy a felülbírálat e célhoz kötött korlátozása folytán a megalapozottság vizsgálatával ne foglalkozzon a bíró. Ez nyilvánvalóan jelentős munkateher alól mentesítheti a bíróságokat.

Mégis elfogadható lehet ez mindannak az alapulvételével, hogy a valóságghú tényállás megállapításának színtere az elsőfokú bírósági eljárás, ahol ennek a felek aktív részvétele által maradéktalanul meg kell történnie. Gyakorlatilag így a jogerőre emelkedés előtti szakaszba hozza be a törvényalkotó a felülvizsgálat vagy másként a harmadfokú eljárás rendjét. A perrend koherens, harmonikus szabályozása érdekében azonban szükséges lehet a rendkívüli perorvoslatok körén belül ennek ellensúlyát megteremteni és a szóban lévő esetet önálló perújítási okként előírni. Tehát a korlátozott felülbírálat e sajátos esete a már

említett egyensúlynak a rendkívüli perorvoslatok körén belül történő biztosításával nem csorbítja a valóságghú tényállásra alapított bírósági döntés törvényes követelményét.

– • –

A Kúria a bírósági joggyakorlat-elemzés során adott összefoglaló véleményében már 2013 januárjában megfogalmazta azt az igényt, hogy lehetővé kell tenni a hatályon kívül helyező döntések elleni fellebbezést. Ezzel összefüggésben hangot adtunk annak az igénynek is, amely szerint a Kúria által elrendelt új eljárásokban a megadott iránymutatás kötele-

ző természetét indokolt előírni. A hatályon kívül helyezések körében előforduló önkény és törvénynek meg nem felelő szemléletmód felszámolásának igénye alapozta meg a törvényi feltételek alapján a Kúria 2/2015. BJE. számú határozatát is. Mindezekre figyelemmel egyetértéssel fogadtuk a tervezetnek azt az újítását, amely a hatályon kívül helyező határozatok elleni fellebbezést megengedi. Ugyanakkor – mint arra két észrevételünkben is rámutattunk – alkotmányosan aggályosnak és a Bszi. rendelkezésével ellentétesnek tartjuk a 614. § azon rendelkezését, amely a Kúria határozata elleni fellebbezést is megengedi.

Fent kell tartani azt a szabályozást, amely szerint a Kúria határozata elleni rendes jogorvoslatnak nincs helye. A Kúria az Alaptörvény szerint a legfőbb bírói fórum, amely egy piramis csúcsaként fogható fel, amelyen belül hierarchiát teremteni fogalomzavar. A Kúria döntése legmagasabb szintű és végső fokú. Döntésében soha nem egy eljáró tanács álláspontja fejeződik ki, hanem mindig elvi élel az egyarcú Kúria követendő jogértelmezése, iránymutatása nyilvánul meg. Emellett ez a szabályozás nem felel meg a Bszi. 32. § (1) bekezdés b) pontjának, mert szükségképpen jogegységi helyzetet teremt. Ezáltal a Kúria Alaptörvényben foglalt kötelezettségének teljesítése lehetetlenülne el.

A felülvizsgálati eljárás szabályozása ténylegesen nem igényli a változtatást, de a tervezett újításokkal szemben – az OBH-val egyetértésben – megjegyezni kívánom, hogy a jogerő tiszteletének követelménye ellen szól a relatív eljárási szabálysértések abszolutizálása és azoknak felülvizsgálati okként történő kodifikálása. Ennek elhagyása indokolt. Annál is inkább, mert előremutató megoldása a tervezetnek, hogy az abszolút eljárási szabálysértések körét szűkítette az indokolási kötelezettség elmulasztásának és a nyilvánosság törvényi ok hiányában kizárásának eseteivel, s azokat relatív szabálysértéssé tette.

A jogorvoslat a törvényesség érdekében a legfőbb ügyészt megillető olyan jogosultság, amelynek fenntartása indokolt. A jogintézmény természete, hogy kapcsolódik a felülvizsgálathoz, mintegy végső korrekciós eszköz. Mindkét rendkívüli perorvoslatra nézve célszerűnek tartom annak előírását, hogy a Kúria a benyújtott indítványok elintézésekor maga dönthesse el, hogy azokat nyilvános ülésen vagy tanácsulésen bírálja el. A két eljárási formának egymás mellett,

egy sorban van a helye, és kiválasztásának alapja a bírói megítélés kell hogy legyen, amelynek feltételei a Kúria szintjén maradéktalanul biztosítottak.

– • –

Mondanivalómban nem törekedhettem a teljességre, nemcsak az időkorlát miatt, hanem azért sem, mert a Kúria részéről csak azzal kívántam foglalkozni, amely leginkább érinti a legfőbb bírói fórum alkotmányos kötelezettségeit, helyzetét, és kifejezi azt az igényt, hogy a kodifikációban helyet kapjon mindaz a tapasztalat, amely a legfőbb bírói fórum sok évtizedes gyakorlatában felhalmozódott.

A tervezetben számos hasznos, célszerű rendelkezés olvasható, amely képes lehet a sokat emlegetett hatékonyságot, időszűrést az eddigieknél jobban szolgálni. Amikor kritikai észrevételeket tettem, akkor nem azért szóltam és érveltem, hogy jobb kódex készüljön, hanem egyenesen azért, hogy a legjobb és legtökéletesebb perrend szülessen meg és álljon a magyar büntető igazságszolgáltatás rendelkezésére. A bíróságokra nehezedő munkateher is meghaladja mindazt, amivel az előző kódexek keletkezésének idején a bíróságoknak szembenéznie kellett. A bíróságok döntéseinek társadalom általi elfogadottsága, illetve ennek társadalmi megkövetelése is olyan érzékenységi szintre jutott, ami tapasztalhatóan felülmúlja a korábbiakat.

A jogállamiság igényét a bíróságok váltják valóra. A törvényhozás dönt az állam pénzéről, a végrehajtó hatalom az erő, s a legeszköztelebb államhatalmi ág a bíróság, de ő az egyedüli, amely lehetőséget ad az egyén számára, hogy a másik kettővel szemben is kiperelhesse az igazságát. Ezért a harmadik (legveszélytelebb) államhatalmi ág hiteltelisége iránt támasztott kétség alkalmas lehet a másik kettő iránti közbizalom aláásására is.

Befejező gondolatnak ígértem az ítékezés vagy igazságszolgáltatás bírósági feladatként történő normatív meghatározásáról szólni. Nem véletlen, hogy az igazságszolgáltatás ítékezéssel felcserélése a Kékfény szerkesztőjét az ország nyilvánosságához intézett ama kérdésfeltevésre készítette, mely szerint: „Mi lesz ezután? Igazságszolgáltatás vagy ítékezés?”

A jog emberi találmány, az igazság isteni eredetű. Állam törvény nélkül, törvény állam nélkül nem létezhet. A jog az igazság tökéletlen eszköze, amelynek igénybevétele, felhasználása az államtól függ. A jog a jogalkalmazás által érvényesül, amelynek legmagasabb rendű formája kétségtelenül az ítékezés, de az ítékezés még csupán mesterség, szakmai tevékenység, amelyet a jogi közéletben néhányan egyenesen „jogszolgáltatásként” emlegetnek és értelmeznek. Ezzel mindig vitába szálltam. Ne felejtjük el, hogy jogszolgáltatást számtalan intézmény (pl. közigazgatás, közjegyző stb.) végez, igazságszolgáltatást kizárólag a bíróság. Az igazságszolgáltatás – már említett eredete folytán – küldetés, eszme, amelynek szolgálatáról, eléréséről lemondani nem lehet.

Az igazságszolgáltatás helyett ítékezést ígérni a társadalomnak annyit jelent, hogy aki ezúttal a bírósághoz fordul, az kevesebbre számíthat, mint korábban. Az igazságszolgáltatásra nem érvényesek a versenyszféra szabályai, mégis ajánlott „fogyaszthatóvá” tenni portékánkat, vagyis a közbizalom megnyerése érdekében arról célszerű biztosítani a jogkereső közönséget, hogy nemcsak jogszolgáltatásra számíthat, de igazságát is megtalálja.

Alig két héttel ezelőtt, június 16-án sokan voltunk, akik koszorút helyeztünk el Magyarország ártatlanul kivégzett miniszterelnöke, Nagy Imre emlékművénel, sírjánál. Mint már sokszor, most is döbbenettel hallgattam az utolsó szó jogán elmondott megrendítő szavait. Amit mondott, halált megvető bátorságról, rendkívüli lelki erőről tett bizonyosságot. Szavait egy koncepció per zárt tárgyalásán mondta el, de az utókornak címezte. A tárgyalóteremben a pulpituson ülőkhöz a mártír beszélt. A bíróság eljárásának az eredménye nem lehet a mártíromság. Az ítékezés (mint a jogszolgáltatás egy formája) kitermelhet mártírokat, de az igazságszolgáltatás soha. A bíróság feladatául – hüen az Alaptörvényhez és egyezően a hatályos büntetőeljárás törvény rendelkezéseivel – ezért kell az igazságszolgáltatást megőrizni.

(Az Alkotmánybíróság és a Károli Gáspár Református Egyetem szervezésében 2016. június 28-án megtartott konferencián elhangzott előadás szerkesztett változata.) ■